

DRUŠTVO POVJESNIČARA UMJETNOSTI HRVATSKE
CROATIAN SOCIETY OF ART HISTORIANS

ŠTO NAKON POTRESA?

Društvo povjesničara umjetnosti Hrvatske svjesno je opsega šteta koje je od potresa 22. ožujka 2020. pretrpjelo povijesno središte Zagreba, ali i nužnosti njegove obnove u budućnosti. Kao struka kojoj su težišta istraživanje i valorizacija spomenika i kulturnih dobara, te njihovo čuvanje i zaštita, spremni smo i obvezni uključiti se u planove obnove svim svojim znanjem, iskustvom i etičkim zasadama. S određenom zabrinutošću pratimo razgovore o obnovi u medijima – u koje zasad nismo pozvani, a u kojima se već spekulira o restrikciji oficijelne zaštite, potrebi selekcije onoga što treba, ali i ne treba obnavljati, odnosno ukloniti kao manje važno. Te ideje o reviziji odavno ozakonjenih dokumenata o zaštiti spomeničkih urbanističko-arhitektonskih cjelina Gornjega grada, Kaptola i Donjega grada smatramo neprimjerenima u danima kada se štete identificiraju i dokumentiraju. Poručujemo: obnova ne može i ne smije početi idejama o rušenju, nego pomnom analizom gubitaka i mogućnosti rehabilitacije spomenika i ambijenata. Primjer je stradanje i obnova Dubrovnika poslije potresa 1979. godine.

Tri povijesne jezgre Zagreba, Gornji grad, Kaptol i Donji grad dokumenti su različitih povijesnih epoha i svjedočanstvo kreativnih, intelektualnih i umjetničkih napora gradske zajednice u formiranju tih sredina. To se tiče javnih, u pravilu reprezentativnih građevina namijenjenih političko-upravnim, sakralnim, obrazovnim i kulturnim sadržajima, ali i privatnih, stambenih ili stambeno-poslovnih zgrada svih tipologija. Poznata su stradanja povijesne jezgre Zagreba u katastrofalnom potresu 1880. godine. Poznate su dimenzije i kvaliteta obnove koja je uslijedila. Dok su se na Gornjem gradu i Kaptolu pojedinačno obnavljali javni i privatni objekti, Donji grad se nakon potresa 1880. tek počeo formirati kao novo središte grada. U to je doba postojalo tek nekoliko zgrada javnog značaja, poput palače HAZU, zgrade Sveučilišta, sinagoge i pravoslavnog hrama te nekoliko privatnih palača novog urbanog mjerila i stilskog, historicističkog izraza. Razvoj i intenzivna izgradnja novoga središta bila je osigurana urbanističkom osnovom iz 1865., koja je zapravo plan Donjega grada: ortogonalni sustav ulica i pravilni blokovi. Osnovom iz 1887. definiran je parkovni okvir užega središta grada, tzv. Zelena (ili Lenucijeva) potkova, predviđena za postavu najvažnijih javnih zgrada. Nastao planski i organizirano, javnim i privatnim sredstvima, udjelom najboljih stvaralaca epohe, kao skupno i kolektivno djelo, Donji grad je postao i ostao najsnažnijim elementom urbanog i kulturnog identiteta Zagreba. ZATO GA TREBA OČUVATI KAO CJELINU.

Danas, za njegovu obnovu ne trebamo urbanistički plan, nego PLAN REHABILITACIJE I ZAŠTITE. Drugim riječima, ne gradi se novo, nego se obnavlja staro. Obnova, dakako, uključuje popravke i dorade, ali sve intervencije moraju biti zasnovane na analizi vrijednosti i jasnim načelima njihova održanja. Težište mora biti na obnovi javnih zgrada s njihovim inventarom i uređenjem. Oni su nositelji našega identiteta, a njihovim gubitkom Zagreb i Hrvatska ostali bi bez svojega duhovnog i nacionalnog bića. Ali pažnju treba usmjeriti i svim drugim sastavnicama sredine, koja se štiti kao AMBIJENTALNA CJELINA. Možda je obnova prilika da se napokon razmotri pristup unutrašnjosti donjogradskih blokova, zagušenih nekvalitetnom, pa i nedozvoljenom gradnjom. Za razliku od recentnog prijedloga izmjena Generalnog urbanističkog plana Grada Zagreba, kojim se predviđa izgradnja u unutrašnjosti blokova, što znači povećanu gustoću, mi predlažemo da se ona planski urede kao mjesta boravka i komunikacije (parkovi, igrališta, pasaži). Posebno ističemo da svaki pojedini objekt ili sredina zahtijeva zasebnu studiju, projekt i plan realizacije. Javnosti treba predočiti da i plan obnove i njegove realizacije zahtijevaju vrijeme i da će dugo potrajati.

Društvo povjesničara umjetnosti Hrvatske zalaže se za osnatak višedisciplinarnog *teama*, odnosno autonomne stručne komisije, koja bi pripremala obnovu – paralelno s uklanjanjem najfatalnijih šteta i osposobljavanjem stambenih i drugih kapaciteta, što je preuzeo Grad Zagreb. Obnovu povijesnog središta treba proglasiti i ozakoniti kao PRIORITETNI GRADSKI PROJEKT, što znači kao zajedničku misiju javnog i privatnog sektora. Hrvatski povjesničari umjetnosti uključit će se u njega individualnim inicijativama, ali i sustavnim angažmanom svoje krovne stručne organizacije, Društva povjesničara umjetnosti Hrvatske.

Zagreb, 26. ožujka 2019.
Ur. br. 11/2020

za Društvo povjesničara umjetnosti Hrvatske

dr. sc. Zvonko Maković, predsjednik